

LUND UNIVERSITY

En outsider och en gentleman : mediala mytbilder och Bo Cavefors bokförlag

Svensson, Ragni

Published in:
Tidskrift för litteraturvetenskap

2013

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Svensson, R. (2013). En outsider och en gentleman : mediala mytbilder och Bo Cavefors bokförlag. *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 43(3/4), 45-58. <http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tfl/article/view/2945/2527>

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

EN OUTSIDER OCH EN GENTLEMAN

Mediala mytbilder av Bo Cavefors bokförlag

Mid-twentieth-century book history was the history of editors, publishers, and other gatekeepers – of bookmen – debating the boundaries between art and commerce in a rapidly modernizing marketplace. Their struggles were central to the trade's self-perception, and to individual bookmen's sense of themselves as workers, citizens, and men.¹

Trysh Travis, *American Literary History* 2013:25:1.

Det har gått lite mer än trettio år sedan Bo Cavefors bokförlag lades ner. Förlaget, som verkade i Lund, Staffanstorp och Malmö mellan 1959 och 1979, hade en stark men också motsägelsefull profil. Kännetecknande för dess bokutgivning tycks ha varit en vilja att gå på tvärs mot rådande normer och förväntningar. Bokförlaget drevs under två decennier vars kulturella och politiska eftermäle präglats av antikrigsdemonstrationer, studentrevolter och kraftiga vänstervindar. Även bokmarknads-mässigt var det en händelserik period. Åren från andra världskrigets slut fram till det sena 1960-talet karakteriserades enligt litteraturvetaren Ann Steiner av goda tider för de svenska förlagen. Bokproduktionen expanderade stort till följd av den ekonomiska högkonjunkturen och det alltmer utvecklade utbildningssystemet.

Särskilt markant var den ökade utgivningen av pocketböcker. I längden blev dock denna situation, sammantaget med andra ökade kostnader och konjunkturedgångar, ohållbar för flera bokförlag.² Skiftet mellan 1960- och 70-tal brukar beskrivas som förlagskrisens år och kännetecknades av att de största svenska förlagen drabbades av hastigt sjunkande försäljnings-siffror och lönsamhetsproblem.³ Mindre förlag som Cavefors gick dock, enligt litteraturvetaren Rolf Yrlid, ur krisen relativt opåverkade.⁴

Bo Cavefors bokförlag var en av pionjärerna när det gäller den för 1960- och 70-talen så tidstypiska utgivningen av politisk litteratur, exempelvis i form av marxistisk teori och samhällskritiska reportageböcker. Bo Cavefors själv har kallats ”den radikala vänsterns förläggare framför andra”,⁵ men ändå var verksamheten aldrig ett renodlat vänsterprojekt. Snarare förefaller Cavefors, förlaget och förläggaren, ha dragit åt det kontroversiella på hela den politiska skalan. På listan över utgivna författarnamn återfinns Karl Marx och Kim Il Sung, såväl som den konservative Ernst Jünger och den pro-fascistiske Ezra Pound. Men förlaget hade även en stor skönlitterär utgivning, inte sällan av genrer som traditionellt brukar anses svårsålda, såsom lyrik och dramatik. Cavefors utgivning har förknippats med den så kallade

BOC-serien, förlagets politiska pocketserie, men här ingick även påkostade bokverk, exempelvis konstböcker.⁶

År 1977 gav Cavefors ut *Rote Armee Fraktionen*, RAF:s, samlade skrifter i en antologi. Detta var bara två år efter att RAF:s medlemmar ockuperat den västtyska ambassaden i Stockholm med flera dödsoffer som följd och utgivningen väckte starka reaktioner i offentligheten.⁷ Förläggaren, som under årens lopp hade hunnit samla på sig en anseende respekt inom svenska kulturkretsar, blev plötsligt en *persona non grata* och förlagets statliga kulturstöd drogs in. Några år senare var konkursen ett faktum.

Litteraturvetaren Andreas Nyblom skriver i sin doktorsavhandling rörande personkulten av Verner von Heidenstam, att den "nedtecknade litteraturhistoriens kanon kan uppfattas som en vederhäftig sortering av värdefullt bildningsgods men [samtidigt är den] ett slags tidsbunden topplista över litteraturhistoriens idoler".⁸ En liknande ikonisering, om än mindre allmänt bekant, har sedan länge florerat i västerländska förlagskretsar rörande färgstarka och excentriska bokförläggare.⁹ Medierapporteringen kring Bo Cavefors och hans förlag är ett tydligt exempel på en sådan mytbildning, full av känslöbetonade omdömen och dolda referenser. Samtidigt har denna identitetskonstruktion inte enbart uppstått och förts vidare inom den skrivna pressen. Tvärtom går samma typ av utsagor igen även inom andra slags texter rörande Cavefors, exempelvis i läroböcker för universitet och högskolor samt författarbiografier som publicerats många år efter förlagets nedläggning.¹⁰

Sedan ett års tid arbetar jag på ett bokhistoriskt forskningsprojekt om Bo Cavefors bokförlag och 1960- och 70-talens bokmarknad. Föreliggande artikel är en förstudie till projektet och grundar sig på en genomgång av den kompletta samling pressklipp rörande förlaget som ingår i Bo Cavefors förlag AB:s förlags-

arkiv. Samlingen innehåller alla de tidskrifts- och tidningsartiklar på de nordiska språken där förlaget Cavefors och dess utgivning omnämns från 1959 till början av 2000-talet. Det rör sig främst om bokrecensioner från tidningar och tidskrifter av skiftande politisk tillhörighet men här finns även längre analyser och intervjuer med förläggaren, samt i viss mån även texter rörande bokmarknaden i stort.¹¹ Någon fullständig granskning av hela detta material har ännu inte gjorts, vare sig av mig eller någon annan forskare. Min egen kartläggning täcker i nuläget åren 1959–1963, 1968, 1975 samt delar av 1978. De utsagor som citeras i denna artikel är enligt min bedömning signifikativa exempel för den bild av förlaget och förläggaren som det undersökta materialet förmedlar. En mer grundlig genomgång kan dock självfallet komma att såväl nyansera som problematisera de slutsatser som formuleras här.

I pressmaterialet hörs en mängd röster från skribenter som företrätt olika politiska läger och kulturella perspektiv. Här framträder bilden av ett komplext kulturellt sammanhang, där de redan nämnda vänstervindarna endast utgör en del. Intressant nog förefaller skribenternas ideologiska hemvist ha en underordnad betydelse när de beskriver Bo Cavefors som förläggare, hans verksamhet eller bedömer den ofta starkt politiskt färgade utgivningen. Det finns en slående enhetlighet i materialet och ett begränsat antal, ofta känslomässigt laddade, beskrivningar och associationer vidhåller de framställningar som görs av förläggarens person och av utgivningen. En annan påfallande omständighet är den förhållandevis ensartade grupp som gör sig hörd i materialet. Det rör sig framförallt om manliga skribenter och inte sällan personer med högt anseende inom litterära sammanhang, såsom välrenommerade litteraturvetare, poeter och författare. Det är denna kör av relativt samstämmiga röster som inspirerat mig till en undersökning av mytbildningen kring Cavefors, så som den förmedlades

i samtida tidningar och tidskrifter. Dessutom bidrog Bo Cavefors själv till att utforma sig och sitt förlag till förlagshistoriska ikoner. Detta skedde genom författandet av reklamtexter och annat förlagsmaterial, men även genom att han själv agerade som en levande iscensättning av de konnotationer som knöts till honom och förlaget. Detta kommer jag att återkomma till senare i artikeln.¹²

Denna redogörelse kommer att handla om två sorters utsagor som är särskilt vanliga i det empiriska materialet; utsagor som upprepats och medierats så många gånger att de efterhand tagit formen av självständiga gestalter, eller *mytbilder*. Båda är de uttryck för traditioner som sedan sekler varit etablerade inom västerländsk förlags- och litteraturhistoria. Den ena är *the Gentleman Publisher*, en man med sofistikerad smak och höga ideal om litteraturens egenvärde. Denna gestalt har i västerländska, inte minst svenska, förlagssammanhang fungerat som rättesnöre sedan den moderna bokmarknadens framväxt i början av 1800-talet. I den andra mytbilden framträder *outsidern*, en egensinnig författarroll med rötter i romantikens genimyt, vars typiska egenskaper här tycks ha överförts till en förläggare. Båda bilderna är uppenbart könade, det rör sig om två mansroller, specifikt utformade för en bokmarknadskontext. För tydlighets skull bör tilläggas att inga direkta referenser till gentlemannaförläggaren och outsidern förekommer i det undersökta materialet. De är istället konstruktioner som formats utifrån ett antal av de utsagor och illustrativa beskrivningar som görs där. Det är alltså dessa båda figurer, snarare än den verkliga personen Bo Cavefors eller hans bokutgivning, som står i centrum för den här artikeln.

Frågan om vem eller vad som orsakar dessa framställningar vore vanskelig att besvara. Däremot kan en studie av medierapporteringen visa *hur* den skapas och ges mening.¹³ Syftet med artikeln är därför att visa på de meningsskapande sammanhang där denna typ av mytbil-

der uppkommer, brukas och återbrukas. Hur och med vilka medel skapas bilderna av gentlemannaförläggaren och outsidern i medierapporteringen kring Bo Cavefors och Cavefors förlag? Vilken funktion har en sådan mytbildning och vad svarar den mot för behov inom det samhälleliga och kulturella sammanhang där den förekommer? Hur kan den förstås i termer av kön eller genus?

NÅGRA PERSPEKTIV PÅ DET "OBEROENDE" FÖRLAGET CAVEFORS

Bo Cavefors bokförlag var en liten verksamhet. Det drevs länge av förläggaren ensam, även om han brukade ta hjälp av frilansande översättare, redaktörer och formgivare. Allteftersom förlagsnamnet etablerades och utgivningen växte blev dock den situationen ohållbar och under 1970-talet anställdes tre förlagsmedarbetare. Cavefors startade sitt förlag med hjälp av ett större arv, men blev snart beroende av banklån och krediter för att kunna driva sin verksamhet. Förlaget samdistribuerade under många år sina böcker tillsammans med Författarförlaget och Gidlunds.¹⁴ Så bedrevs sedan verksamheten fram till 1980-talets början utan att bli uppköpt av någon av de stora förlagsgrupperna. Drygt 600 böcker hann publiceras under dessa år. Flera större förlag, exempelvis Rabén & Sjögren, visade intresse för att göra Cavefors till en imprint inom det större företaget, men förläggaren värnade sin fria ställning och drog sig alltid ur innan några sådana planer hann förverkligas.¹⁵

I avhandlingen *Mixed Media. Feminist Presses and Publishing Politics* diskuterar bokhistorikern Simone Murray små, så kallade oberoende, bokförlag av Cavefors typ och deras dubbla roll som på samma gång politiska och kommersiella aktörer. Hennes analys betonar de implicita problem som finns i en sådan position och hon problematiserar även förläggarrollen som en i sig politisk gärning och ett maktmedel. Murray visar att också små

aktörer, som Cavefors, kan vara inflytelserika, exempelvis genom att ge ut politisk litteratur eller titlar som används som kurslitteratur på universiteten.¹⁶ Jag menar att detta är värt att ha i åtanke i en studie av Bo Cavefors bokförlag, eftersom oberoende i förhållande till krassa ekonomiska värden såväl som till omgivningens förväntningar är egenskaper som ofta förknippats med detta förlag.¹⁷

Sett utifrån forskningsperspektivet bokhistoria där denna artikel tar sin utgångspunkt, kan det ifrågasättas om det över huvud taget är möjligt att vara oberoende inom den verklighet av korsvisa relationer som utgör grundförutsättningen för förlagsvärlden. Synen på bokmarknaden som ett samspel mellan produktionen, distributionen och konsumtionen av böcker, är kännetecknande för detta perspektiv.¹⁸ Dessutom, vilket bland annat påtalats av bokhistorikern Robert Darnton, är ekonomiska konjunkturer och politiska strömningar av stor betydelse för vilka böcker som säljs och läses.¹⁹ Det ”oberoende” förlaget är följaktligen inte bara högst beroende av sin omgivning, det är också en del i det sammansatta nätverk av maktrelationer som utgör basen för hela bokens samhälle.

Precis som Murray menar jag att förlagshistorisk forskning i högre grad bör problematisera den makt över utbud och urval som små aktörer som Cavefors faktiskt har.²⁰

En sådan analys kan genomföras på många olika sätt. I linje med syftet och frågeställningarna som formulerats för denna artikel, kommer jag här dock främst att analysera det empiriska materialet utifrån genusteoretiska hänseenden. Det finns nämligen flera aspekter av Bo Cavefors bokförlag som gör det till ett intressant exempel på förlagsvärlden som manlig arena. En sida av saken är dess förvisso svårplacerade, men manligt präglade utgivningslista.²¹ En annan är att förlaget och förläggaren tycks ha fungerat som identifikationsobjekt för andra män med litterära eller kulturella intressen. Ytterligare en

infallsvinkel är mediebilden och mytbildningen kring förlaget och förläggaren Cavefors.

Det vore även intressant att komplettera granskningen med en kartläggning av det nätverk av relationer – bokmarknadsmässiga, privata, politiska och akademiska – som Cavefors trots allt ingick i.²² En sådan kartläggning skulle sannolikt befästa de hypoteser som ligger till grund för min undersökning, men går utöver föreliggande artikels föresats och avgränsningar.

Inom bokhistorisk forskning har den västerländska bokmarknadens historia ofta framstått som en hjältesaga med män i alla bärande roller; som bokförläggare, boktryckare, bokhandlare och författare. Flera studier från den senaste tioårsperioden har dock kommit att nyansera denna bild. Numera är det klarlagt att kvinnor alltid har varit delaktiga inom alla delar av bokmarknadens produktionscykel.²³ Som den feministiska bokhistorikern Trysh Travis påpekat, har detta dock inte per automatik medfört att forskningsfältet i sig genomsyras av en större genusteoretisk medvetenhet. Att framhålla kvinnors roll på bokmarknaden är nämligen inte nödvändigtvis detsamma som att uppmärksamma de maktstrukturer som formar och begränsar densamma.²⁴

Till det lilla fåtal förlagshistoriska studier som tagit fasta på denna problematik hör Michael Warners *Letters of the Republic. Publication and the Public Sphere in 18th-Century America*. Här uppmärksammar Warner läsaren på de osynliggjorda dominansförhållanden som genom historien upprätthållit tydliga maktstrukturer på västerländsk bokmarknad och gjort den till en arena där det framförallt varit vita män från de högre klasserna som skrivit, läst och tyckt till om varandras texter. Dessa strukturer, skriver Warner, har gjort att litteraturens män och deras specifika intressen uppfattats som allmängiltiga och deras litterära smak som särskilt god eller högkvalitativ.²⁵

Samma analys ligger till grund för den kritiska maskulinitetsforskningen så som den

formerats sedan 1990-talet. Inom denna gren av genusvetenskapen ligger fokus på män som könade varelser. Istället för att framhålla mäns handlingar som neutrala eller universella medan kvinnor görs till undantag vill denna forskning undersöka vilken betydelse kön kan ha för den samhällseliga maktposition som män *de facto* besitter.²⁶ Maskulinitetsforskaren Gerd Lindgren har poängterat att manliga maktsfärer, likt den Warner beskriver, inte främst bör tolkas som ett uttryck för en strävan hos män att dominera över kvinnor utan att det snarast rör sig om en inbördes kamp om inflytande och status.²⁷ Litteraturvetaren Eve Kosofsky Sedgwick har formulerat det som ett homosocialt begär hos mäktiga män att umgås i slutna sammanhang med andra män. Här kan de bekräfta varandra, samt spegla sig i och inspireras av varandras framgångar.²⁸

I sin avhandling *Poesifloden. Utgivningen av diktsamlingar i Sverige 1976–1995*, diskuterar Åsa Warnqvist hur denna typ av samspel har tagit sig uttryck i en svensk kontext. Hon konstaterar att anmärkningsvärt få av de diktsamlingar som ingår i hennes undersökning har skrivits av kvinnor och drar slutsatsen att kön varit en avgörande variabel när det gäller vilka poeter som publicerats under perioden. Småförlag som etablerats och styrts av en man har, enligt Warnqvist, varit särskilt dåliga på att ge ut kvinnliga författare. Cavefors förlag publicerade exempelvis, under de verksamhetsår som sammanfaller med Warnqvists undersökning, tjugotvå lyriksamlingar av män och endast två av kvinnor.²⁹ Hennes slutsats är att svensk bokmarknad har präglats av ett homosocialt mönster.

Förhållanden som dessa gör det angeläget att undersöka de dolda könsmonster, förväntningar och normer som formar förläggargärningen som sådan. De riskerar att få direkta konsekvenser för vilket slags litteratur och vilka författarskap som ges ut, läses och uppmärksammas, vilket i förlängningen påverkar den

litterära och bokliga kulturen som helhet. Tilläggas kan att den typ av förlagsprofil och förläggarroll som Cavefors har ansetts representera inte saknat efterföljare. Tvärtom finns flera exempel på svenska småförlag, vars manliga grundare har inspirerats av Cavefors eller rentav ser sig som hans arvtagare. En sådan förläggare är Jonas Ellerström, grundare och förlagschef på Ellerströms förlag, som övertog flera författarskap efter Cavefors konkurs. En annan är Brutus Östling, vars förlag Symposion länge hade en liknande inriktning på samhälls- och debatlitteratur.³⁰

THE GENTLEMAN PUBLISHER

Bo Cavefors överraskade mig – som han säkert överraskat många – genom sin ungdom. Men hans sätt och uppträdande inklusive den smärta figuren och det kloka något bleka ansiktet övertygade en snabbt om att man här framför sig hade den moderna typen av intellektuell affärsman, stil Åke-Runnquist-Georg-Svensson-golf-ridhästar-Great-Britain-you-know.³¹

Arne Häggqvist, *Folket i bild* 1960:34.

Var Cavefors förlagsprofil och image hans egen skapelse eller växte den fram som ett resultat av omgivningens önsknings? Den typen av frågor är vanskliga att försöka besvara, vilket i dubbel bemärkelse blev illustrerat för mig då jag juni 2013 träffade Bo Cavefors för ett samtal om åren med förlaget.³² Samtalet kom delvis att handla om förlagsprofiler och förebilder. Enligt vad Cavefors då berättade, var londonbaserade Faber and Faber den främsta inspirationskällan när han grundade sitt eget förlag och etablerade dess profil. Detta brittiska förlag har gjort sig känt för sin utgivning av författare som T. S. Eliot, Ezra Pound och William Golding, samt för sin karakteristiska formgivning vars grafiska uttryck lånats till flera av Cavefors titlar.³³ Enligt Bo Cavefors var Faber and Faber inte endast en förebild för vilka titlar han valde

att ge ut och hur de formgavs, utan hade även betydelse för hans syn på förläggarrollen som sådan. På samma sätt som för detta förlag byggde nämligen hans varumärke på mer än enbart böckerna i sig. "De människor som arbetade där drev verksamheten lite som en gentleman-nasyssla", förklarade Cavefors för mig, "jag menar, måste man försörja sig på något sätt kan man ju lika gärna ge ut lite böcker". Under intervjun låg en box i skokartongsstorlek framför oss på bordet, innehållande ett tjugotal små svarta vaxduksböcker. En present till Bo Cavefors från hans svenska författare, överlämnad på förläggarens förtioårsdag år 1975. I en av dem, märkt "Stig Claesson", fanns en typisk Slas-teckning av en man med fladdrande öron, rock och stort paraply. "Sist jag såg dig såg du ut såhär. Bär du fortfarande ditt eleganta paraply?", löd bildtexten. Cavefors kommenterade att under de år som teckningen associerar till, svärmade han för "den anglosaxiska stilen", där paraplyet fungerade som ett nödvändigt bomärke, en markör som skulle signalera snobbighet. "En *vänlig* snobbighet", som Cavefors förtydligade saken.³⁴

Beskrivningar av Cavefors rock och paraply, samt av den "smärta figuren och det kloka något bleka ansiktet", som den citerade skribenten uttrycker det i början av detta avsnitt, ger en fingervisning om hur förläggaren ville framstå och hur hans verksamhet uppfattades av omgivningen. I och med detta slags utsagor skapades en bild av Bo Cavefors som från början mycket väl speglat hans egen självuppfattning, men som sedan snabbt fångades upp i intervjuer och bokrecensioner. Bilden av en engelsk gentleman, spankulerandes med eleganta paraplyer mitt i det svenska 1960- och 70-talens "röda Lund"³⁵ är intressant. Handlar det om en anakronism, en otidsenlig illustration av en excentriker? Nej, snarare om en iscensättning av ett ideal med lång tradition på den västerländska bokmarknaden. Det handlar om den nya förläggarroll som uppkom paral-

lellt med den moderna bokmarknadens tillväxt under mitten av 1800-talet. Förlagshistorikern Bo Peterson har beskrivit det som att de förändringar bokmarknaden genomgick under industrialiseringen bidrog till att förläggaryrket övergick från att ha varit en bisyssla för personer som samtidigt hade andra yrken, till att få sin egen, självständiga status. Från och med nu skulle förläggaren fungera som mellanhand, inspiratör och medskapare i produktionen av bokverk, snarare än enbart som finansiär.³⁶

I boken *Doing Literary Business. American Women Writers in the Nineteenth Century* framhåller litteraturvetaren Susan Coultrap-McQuin de könade implikationerna av denna förändrade yrkesroll. Hon beskriver hur amerikanska bokförläggare vid 1800-talets mitt betraktade sig själva som *Gentleman Publishers*, en grupp som förenades i sin tro på icke-kommersialism och nära relationer mellan författare och förläggare.³⁷ Dessa gentlemannaförläggare hade, enligt Coultrap-McQuin, ett starkt personligt intresse för den litteratur de gav ut och många av dem skrev även själva. Ytterligare ett kännetecknande drag hos gruppen var, menar hon, att de tog på sig ett moraliskt ansvar för de böcker de gav ut. I denna miljö grundlades en hederskodex som sedermera kommit att uppfattas som ett *gentlemen's agreement* förläggare emellan. Denna tysta överenskommelse har bland annat inneburit ett tabu kring att "stjäla" författare från andra förlag, vilket i sin tur visat sig särskilt förmånligt för större förlag eftersom de på så sätt kunnat stänga ute småförlagen från att konkurrera om författarna.³⁸

Denna traditionella bild av förläggarrollen gör sig på flera sätt påmind i mediematerialet som granskats för den här artikeln. Även då skribenternas beskrivningar av Bo Cavefors och hans utgivning stundtals tar sig en rent fysisk gestalt i vållustiga beskrivningar av förläggarens klädstil och ansiktsfärg, innebär de i själva verket ett frammanande av bilden av gentlemannaförläggaren, med dess inarbe-

tade konnotationer av kvalitet, idealism, ickekommersialism och kulturkonserveratism. Det mest kännetecknande för gentlemannaförläggarna var, enligt Coultrap-McQuin, att de gärna hävdade att deras mål gick utöver rent ekonomisk vinning samt betonade den så kallade kvalitetslitteraturen som särskilt hotad eller utsatt. Gentlemannaförläggarna var idealister och att ge ut böcker var *mer än ett yrke* för dessa personer, som hon uttrycker det.³⁹

Den tveetydiga inställningen till litteraturen som en vara på en marknad tycks vara ständigt återkommande inom västerländsk bokhistoria. Den låg också i tiden under Cavefors verksamhetsperiod i och med den redan nämnda förlagskrisen samt den statliga litteraturutredning som följde i dess spår. I utredningen noterades en ökad försäljning av populärlitteratur samt en markant minskning av så kallad kvalitetslitteratur som lyrik eller klassiker, vilket gav upphov till en mediedebatt där kvalitetslitteratur ställdes mot populärlitteratur. Ett vanligt argument i debatten var att den smala litteraturen borde värnas, exempelvis genom stöd från staten.⁴⁰ Det hände att Bo Cavefors förlag framställdes som förebild av debattörer som ville poängtera att det faktiskt var möjligt att sälja sådan litteratur i Sverige. I recensioner och tidningsartiklar presenterades Cavefors som ett "kvalitetsförlag" eller ett "exklusivt förlag", vilket delvis bör förstås utifrån denna bokmarknadsmässiga kontext.⁴¹ Många recensenter påpekade att Cavefors böcker var dyra och påkostade, vilket snarare framställdes som en kvalitetsstämpel än ett problem.

"De tre volymerna [är] prydliga, både till innehåll och utstyrsel, priset, 12 kr., är nog väl högt för ett tunt pjäshäfte, men i förhållande till omständigheterna kan det accepteras – ett bokförlag av det här slaget kan inte undvika trögt före i portgången"⁴² heter det exempelvis i *Kvällsposten Malmös* recension av Cavefors tre första böcker. När *Göteborgs-Posten* utropar om Bo Cavefors att "karln ger ut böcker av alle-

handa exklusiva arter, ofta till priser som tyder på en läggning åt ekonomiskt självmord",⁴³ så framställs denna suicidala läggning som något positivt, ett tecken på att förläggaren tar ansvar för och respekterar litteraturens egenvärde. Ofta anmärktes det att Cavefors utgivning bestod av smal eller exklusiv litteratur som inte gärna kunde förväntas sälja bra, men just därför var särskilt intressant eller viktig. Vid tiden för förlagets grundande kommenterade exempelvis *Kvällsposten* Malmös Henrik Sjögren att:

Naturligtvis är det svårt, mycket svårt, att starta ett bokförlag. Särskilt om man gör det på normal kommersiell bas. Jag vet inte om Bo Cavefors i sitt idealistiska nit har gjort alla svårigheter klara för sig, i varje fall är det tydligt att han är fast besluten att forcera dem.⁴⁴

Utgivningen av förmodat svårsålda böcker framstår här som en subversiv motståndshandling mot masskultur och likriktning. Det är en bild av förlaget som uppstått i en växelverkan mellan dess egen utgivningspolitik och omgivningens förståelse av de signaler denna sände ut. Ofta vände sig utgivningen till en kräsen läsekrets, där priset på boken inte var av avgörande betydelse. Vid flera tillfällen gjorde Bo Cavefors reklam för sig som utgivare av riktigt exklusiva verk och i ett reklamutskick betonar han denna egenskap hos utgivningen. I ett stencilerat brev till bokhandlare, skriver han:

Det har visat sig vara möjligt att bedriva en kräsen utgivningspolitik i vårt land, även om det måste ske med vissa uppoffringar. Den utgivningspolitiken kommer att fullföljas om fler bokhandlare än hittills inser glädjen i att kunna erbjuda sina kunder bra böcker.⁴⁵

Denna typ av utsagor visar att den kulturkonserverative gentlemannaförläggaren fortfarande fungerade som förlagsmässigt ideal i den 1960- och 70-talens bokmarknad som

samtidigt odlade fenomen som det kooperativt drivna Författarförlaget och nya författarröster i rapportböcker och så kallad bekännelse-litteratur. Detta ideal var, vilket exempelvis Warner påpekar, kopplat till kön såväl som till klass. När Cavefors så berömdes för att ha en idealistisk, exklusiv och svårtillgänglig utgivning kan innebörden i berömmet spåras till samma aristokratiska ursprung som själva gentlemannafiguren i sig. Det handlar om ett slags icke-problematiserat maktförhållande som här exemplifieras av en förlagsprofil, men som i minst lika hög grad beskriver självbil-den hos en publik, nämligen den begränsade samling personer vars tankar och åsikter pu-blicerats i dagspress och tidskrifter och därför kunnat arkiveras för eftervärlden. Det är fråga om en grupp som på grund av det utrymme som erbjöds den, innehade en alldeles särskild maktposition.

Kultursociologen Pierre Bourdieu har for-mulerat spänningsförhållandet mellan å ena sidan kvalitetslitteratur och å andra sidan popu-lärlitteratur som en konflikt mellan kulturellt och ekonomiskt kapital. Enligt Bourdieu rör det sig om ett slags "bakvänd ekonomi", driven av två skilda men parallellt existerande logiker.⁴⁶ Att denna konflikt har en uppenbar klassaspekt är själva utgångspunkten för Bourdieus analys. Hit hör även hyllandet av det lilla "oberoende" förlaget, som diskuterats tidigare i artikeln.

Litteraturvetaren Christine Haynes härleder synen på litteraturens egenvärde till romantiken, en tid och en miljö där litteraturen främst var en syssla för män ur aristokratin. Inom denna miljö sågs, enligt Haynes, professionaliseringen av författarrollen som ett kulturellt förfall. Att skriva för pengar var möjligen något som kvin-nor eller murvlar kunde ägna sig åt, men det var otänkbart för varje gentleman med självakt-ning.⁴⁷ Kvinnliga författarskap har länge asso-cierats med lättillgänglig litteratur, kulturellt förfall och kommersialism.⁴⁸ I *The Imprint of Gender. Authorship and Publication in the Eng-*

lish Renaissance visar dessutom litteraturvetaren Wendy Wall hur övergången mellan handskrift-skultur och tryckkultur även resulterade i att skönlitteraturen som helhet kom att associeras med manlighet och högre klasstillhörighet. Som en följd av samma process kom kvinnor, enligt Wall, att bortdefinieras ur *föreställningen* om författaren, om än inte ur författarrollen som så-dan.⁴⁹ Samma ideal har även levt vidare i synen på förläggaren, vilket föreställningen om gentle-mannaförläggaren är ett illustrativt exempel på.

Den svenska förlagsvärlden har, på samma sätt som den anglosaxiska, präglats av ett starkt gentlemannaideal som växelvis tycks ha varit uttalat eller underförstått. Ett uttryck för det är bilden av förläggaren som ett slags trädgårds-mästare som så att säga odlar fram sina förfat-tarskap.⁵⁰ Hit hör också en betoning på den så kallade kvalitetslitteraturen som särskilt hotad eller utsatt.⁵¹ Att bilden av gentlemannaförläg-garen fortfarande var gångbar som rättesnöre på den svenska bokmarknad där Cavefors verkade, visar också den amerikanske bok-förläggaren André Schiffrin i sina memoarer. Schiffrin beskriver sitt första besök i Sverige år 1964 och kommenterar att vid denna tid "var de svenska bokförlagen fortfarande mycket traditionella och konservativa". Han tecknar en bild av bokförläggare som, enligt honom, kunnat vara hämtade från förkrigstidens Eng-land i det att de intog sina luncher på engelsk-inspirerade klubbar och sinsemellan uppförde sig både chevalereskt och gentlemannamässigt: "Tanken att de skulle konkurrera med varan-dra om en och samma författare var dem främ-mande", som han uttrycker det.⁵²

FÖRLÄGGAREN SOM OUTSIDER

På våren 1959 inledde Bo Cavefors bokförlag sin verksamhet med att översätta och ge ut två pjäser, den ena skriven av den engelska dramatikern Shelagh Delaney och den andra av Brendan Behan, irländsk författare med en bakgrund inom IRA. Hos den svenska kriti-

kerkåren var mottagandet blandat.⁵³ Samtidigt tycktes recensenterna vara rörande eniga om det storslagna och viktiga i själva utgivningen i sig. Litteraturvetaren Axel Liffners recension i *Aftonbladet* gav uttryck för den syn på förlaget som sedan kom att bli väl etablerad, när han skrev att: "Någon sällsynt och glädjande gång startar förlag till synes bara för att ärofyllt bryta nacken av sig. Utsikterna att lyckas med det är tyvärr bara alltför goda. I den våghalsigare sektorn av förlagsvärlden hör utan tvekan Bo Cavefors bokförlag hemma. Vi ska hoppas att det blir ett undantag som upphäver alla hitillsvarande regler".⁵⁴

I denna skildring av Cavefors förläggargärning framträder bilden av en person som skulle offra vad som helst, till och med sitt eget liv, för den goda litteraturen. En man som drivs av ett kall snarare än av en affärsidé. Samtidigt är det inte något oöverlagt vansinnesdåd som Liffner beskriver, utan en *ärofylld* gärning. Karaktärsbeskrivningen skiljer sig delvis från den kloke och ansvarsfulle unge man, klädd i tweed, som presenterats tidigare i denna artikel.

Här synliggörs istället en annan urtyp från litteraturens värld. Jag tänker på den litterära *outsidern*, en samtidigt traditionstyngd och statusfylld författarroll som Johan Svedjedal och Ann Steiner beskriver som en klassisk karaktär bland bokmarknadens aktörer.⁵⁵ Inom maskulinitetsforskningen brukar begreppet outsider vanligen syfta på en person som står utanför lagen, samhället eller en dominerande klass eller etnicitet.⁵⁶ Den litterära outsiderrollen är snarare ett slags dubbelnatur som trots sitt självupplevda utanförskap ändå står med ena benet stadigt i det litterära etablissemangen. I denna miljö har han sin beundrarskara som samtidigt högaktar, avundas och ser sig själva i honom. Christine Battersby, som undersökt outsidermytens könade implikationer, ser denna figur som en version av den mer välkända myten om det manliga geniet: "From Byron to William Blake to Nietzsche and Van Gogh, the typical

genius was atypical: in one way or another, an Outsider, misunderstood by society and at odds with it", skriver hon. Battersbys slutsats är att outsidersn eller geniet kan ta sig alla möjliga skepnader, så länge dessa inte är kvinnliga: "he is always a 'Hero', and never a heroine. He cannot be a woman".⁵⁷

Litteraturvärldens outsider personifieras vanligtvis av en ung, manlig författare med höga ideal om konsten. Troligen föredrar han att skriva lyrik eller dramatik, genrer som brukar anses svårsålda. Han är en normbrytare, en risktagare som rör sig på gränsen mellan det förväntade och det alltför våghalsiga. En figur som älskas för att han vågar bryta mot konventionerna, men han balanserar samtidigt nära på gränsen för att vara *för* obekvämt.

Precis som när det gäller bilden av gentlemannaförläggaren är det fråga om ett slags osynliggjord maktposition, i outsidersn fall manifesterad i en uppkäftig "jag gör vad som faller mig in"-attityd.⁵⁸

Inom 1900-talets svenska litteraturhistoria finns särskilt en författare som brukar få personifiera outsidersgestalten, nämligen poeten Bruno K. Öijer. Bilden av Öijer, såsom den förmedlats i samtidens medier såväl som i sentida forskning, är en personifikation av den redan nämnda konflikten mellan kulturella och litterära värden.⁵⁹ Hans ständiga försök att sätta sig på tvären gentemot det litterära etablissemangen har med tiden nästan gjort honom folkkär. När Öijer 1976 gick över från det egna stencilförlaget till Bo Cavefors bokförlag, insåg omgivningen genast händelsens symbolvärde. "Bo Cavefors (vem annars!) har tagit dem till sig",⁶⁰ skrev exempelvis författarkollegan Jacques Werup i *Arbetet* angående Öijers dikter. Även om outsidersgestalten traditionellt sett har använts för att beskriva en författartyp, menar jag att Cavefors är ett exempel på att dess konnotationer även fungerar för att beskriva en förläggares roll eller image. Denna bild av Cavefors var för övrigt redan väl etablerad då

Öijer blev en del av förlagets författarställ. Så tidigt som år 1960 uttrycks den exempelvis av Artur Lundkvist i dennes recension av Ezra Pounds *Cantos*, utgiven på Cavefors förlag:

Ett nystartat förlag (Cavefors) visar sitt dödsförakt genom att ge ut två volymer av Ezra Pound i svensk tolkning [---] Företaget är naturligtvis prisvärt i sin djärvhet, bortsett från vilken angelägenhetsgrad man tilldömer Ezra Pound. Åtminstone för ett par år sedan var det högsta mod (och mode) bland yngre intellektuella i Stockholm att satsa på Pound. Det var avvikande (bort från Eliot), det var utmanande (fascismen), det var avancerat ("The Cantos").⁶¹

Lundkvist beskriver Pound, men karaktärs-teckningen påminner starkt om den bild som efterhand ska komma att ges av förläggaren Cavefors själv. En bild som präglas av just de epitet som brukar känneteckna en outsider. I andra tidningsartiklar beskrivs Cavefors omväxlande som "djärv", "originell" och "kompromisslös".⁶² Eller, som sagt, som en person som startar förlag bara för äran att bryta nacken av sig. Denna beskrivning förenas på ett intressant sätt med bilden av den propre, intellektuelle (och bleke!) ynglingen, som beskrivits tidigare i artikeln.

Bo Cavefors förlag verkar ha varit förlaget som kritikerna ville, men inte riktigt vågade, tro på. Ett genomgående i tema i källmaterialet jag gått igenom är just denna dubbelhet. Å ena sidan glädje över att någon vågar göra det som Cavefors gör, "en kulturbragd",⁶³ enligt mer än en skribent. Å den andra en misstro, som om det inte borde vara möjligt att ge ut sådant som man själv tycker om. Åtminstone inte om man råkar uppskatta sådant som anses vara kvalitetslitteratur. "Man vill ge en eloge åt det nya förlaget Bo Cavefors som tagit sig an denna och flera andra 'svåra' och obekväma böcker",⁶⁴ som skribenten i Stockholmstidskriften *Freden* uttrycker saken i en recension av en av förla-

gets tidigaste titlar. Drygt tjugo år senare, när nedläggningen av Cavefors förlag blivit ett faktum år 1978, skriver signaturen Karlis Branke i *Vecko-Journalen*:

Alla bokälskare har sorg. Cavefors bokförlag har gått omkull. Lagt av, lagt ner, gått omkull, för det går inte att ge ut originella böcker, tycks det.

Nu, vid gravens rand, står jag och snörvlar och beklagar att jag inte skrev oftare om Bo Cavefors originella utgivning.⁶⁵

Skribenten var inte ensam om sina känslor. Att döma av mediebevakningen kring förlaget uppfyllde tvärtom Cavefors många litteraturjournalisters idealbild av hur ett mindre bokförlags profil och utgivningslista skulle utformas. Brankes artikel formulerar dock på ett särskilt tydligt sätt en av de teser jag velat driva i denna artikel, nämligen den om mediebevakningen av Bo Cavefors bokförlag som driven av ett homosocialt beteende eller begär, ett sammanhang där "bokälskare" kan samlas för ömsesidig förståelse och identifikation. De återkommande utsagorna om förlagets förmodade oberoende i förhållande till försäljningssiffror och politiska hänsyn, ger enligt min mening en fingervisning om vilka ideal som rådde för den som ville tillhöra litteraturvärldens elitskikt.

AVSLUTNING

Kring Cavefors förläggargärning etablerades redan tidigt en särskild aura i samtida recensioner, tidnings- och tidskriftsartiklar. En air av oräddhet och kompromisslöshet, parat med en välutvecklad smak för den smala litteraturen och det kräset exklusiva. Att Cavefors var ett förlag för finmakare eller att utgivningslistan visade på en djärvhet på gränsen till självmord, såsom tidigare exemplifierats, var typiska omdömen om förlaget i samtida litterär press. Synen på Bo Cavefors som en excentriker, ett slags litteraturens särling, löper också som en röd tråd i det undersökta materialet. Dessa

associationer hade även genklang i de utsagor förläggaren spred om sig själv och sitt förlag, exempelvis genom hur han beskrev sin utgivning i egenproducerade reklamutskick.

I det undersökta materialet framträder två klassiska mytbilder: gentlemannaförläggaren och den litterära outsidersn. Det är två figurer som kan tyckas oförenliga, då de traditionellt brukar symbolisera olika viljor i historien om produktionen av litterära verk. Bilden av gentlemannaförläggaren uppkom som ett direkt resultat av den moderna bokmarknadens framväxt under 1800-talets mitt. Hans verksamhet kännetecknas av sofistikerad smak och idealistisk nit och tar sig i utsagorna kring Cavefors stil rent av ett fysiskt uttryck i en anglosaxiskt proper framtoning med rock och paraply. Den litterära outsidersn, som är en klassisk författarroll med rötterna i romantikens genikult, framträder i beskrivningarna av Cavefors förläggargärning som djärv, originell och kompromisslös. En karakteristik som traditionellt kopplas till outsidersnmyten. Denna figur är en dubbelnatur vars utanförskap är känslomässigt betingat, snarare än faktiskt.

Dessa båda gestalter skiljer sig till viss del åt i sin framtoning och i den attityd de intar gentemot litteraturen. Medan gentlemannaförläggaren ger ut böcker av idealistiska skäl och för att förhindra kulturell förflackning vurmar outsidersn, i sin gestalt av förläggare, snarare för kontroversiella böcker. I Cavefors fall kunde det exempelvis röra sig om författare som Jünger, Pound eller RAF:s Ulrike Meinhof. Samtidigt förenas dessa herrar i ett antal egenskaper. De

värnar båda om sitt oberoende och sätter, med Bourdieus språkbruk, det kulturella kapitalet långt högre än det ekonomiska. Såväl gentlemannen som outsidersn för sig med självklarhet och pondus i litteraturens boningar, och båda tillåts att ge uttryck för och agera efter sina ideal.

De associationer som görs kring Cavefors, förlaget och förläggaren i det undersökta materialet förefaller ofta ha handlat mer om skribenternas självbild än om det sammanhang som faktiskt beskrivs. Det uppstod något av en kultstatus kring förlaget hos samtida litteraturskribenter, särskilt manliga sådana, som för övrigt fortsatt att reproduceras i andra sammanhang, såsom några av de litteraturvetenskapliga arbeten där Cavefors verksamhet omnämnts.⁶⁶ Med Warner och Sedgwick menar jag att de båda mytbilder som identifierats i denna artikel bör ses som resultatet av processer inom en osynliggjord maktsfär, där ett homosocialt begär driver män med litterära intressen att mäta sig med varandra och spegla sig i varandras med- och motgångar. Slutligen bör tilläggas att sådana processer upprätthålls i ett samspel mellan en mängd av bokmarknadens aktörer. De kritiker och litteraturskribenter som citeras här utgjorde endast en bråkdel av de bökköpare och -läsare som intresserade sig för Cavefors utgivning. Att identifiera vilken den bredare publiken var samt vilka associationer de knöt till förlaget vore en grannlaga uppgift, vilket flera bokhistoriker före mig konstaterat.⁶⁷ Icke desto mindre skulle en sådan utredning kunna bidra till att kasta ytterligare ljus över det slags meningsskapande processer där detta slags bilder uppstår.

1. Trysh Travis, "Me and My Bookmen", i *American Literary History* 2013:25:1, s. 105.
2. Ann Steiner, *I litteraturens mittfåra. Månadens bok och svensk bokmarknad under 1970-talet*, diss. Lund; Göteborg/Stockholm: Makadam, 2006, s. 45f.

3. Jonas Hehrne & P. Jonas Sjögren, "Förlagsbranschens utveckling", i *Bokbranschen i Sverige. Utvecklingen mellan 1973 och 2003*, Stockholm: Svenska bokhandlareföreningen, 2003, s. 39.
4. Rolf Yrliid, *Litteraturens villkor*, Lund: Studentlitteratur, 1994, 139f.

5. Magnus Palm, "Det litterära kooperativets uppgång och fall. En historia i två delar", i *Svensk bokhandel* 1994:9, s. 14.
6. Kjell Östberg, *1968 när allting var i rörelse. Sex-tiotalsradikaliseringen och de sociala rörelserna*, Stockholm: Prisma i samarbete med Samtids-historiska institutet vid Södertörns högskola, 2002, s. 82.
7. Se t.ex. Yrlid 1994, s. 139ff., osignerad, "Tysk irritation över svenska terroristboken", i *Svenska Dagbladet* 1977.11.18 och Gun Lauritzson, "Årets största praktgräl", i *Aftonbladet* 1980.11.28.
8. Anders Nyblom, *Ryktbarhetens ansikte. Verner von Heidenstam, medierna och personkulten i sekelskiftets Sverige*, diss. Linköping: Stockholm: Atlantis 2008, s. 13.
9. Alistair McCleery, "The Return of the Publisher to Book History. The Case of Allen Lane", i *Book History* 2002:1, s. 163.
10. "Cavefors förlag lät snabbt höra talas om sig. Dess ambitiösa och orädda kvalitetsutgivning väckte berättigad beundran", skriver t.ex. Yrlid i Yrlid 1994, s. 139. "En viktig roll innehades i början också av vår unge och ytterst originelle förläggare i Malmö, Bo Cavefors, som med hjälp av ärvd förmögenhet höll på att etablera sig som utgivare av maximalt kontroversiella böcker; ur hans synpunkt kunde vi aldrig bli tillräckligt rabulistiska, men han understödde ändå det mesta vi hittade på", skriver Lars Lönnroth i självbiografen *Dörrar till främmande rum. Minnesfragment*. Stockholm: Atlantis, 2009, s. 127.
11. Arkivet tillhör sedan 2004 Lunds universitetsbibliotek.
12. Se t.ex. *Sandgatan* 14, kvartalstidskrift från Bo Cavefors bokförlag som utkom i ca 30 000 exemplar under åren 1976–77. *Sandgatan* 14 1977:1. Bo Cavefors skrev även ett flertal tidningsartiklar och insändare där han diskuterade sin utgivning eller kritiserade recensioner som han ansåg orättvisa. Se t.ex. Bo Cavefors: "Ingenting mittemellan", i *Vasabladet* 1970.04.19 och Bo Cavefors, "Replik till Sven Ove Hansson", i *Tiden* 1975:9.
13. Jfr Nyblom 2008, s. 28.
14. Samtal med Bo Cavefors, 2010.01.27, inspelning i författarens ägo.
15. Per A Sjögren, "Ny start för Hans Rabén. En expansiv period 1959–1968", i Kjell Bohlund, Pär Frank, Jan Lagerstedt & Gerd Strömberg (red.), *Rabén, Sjögren och alla vi andra. Femtio års förlagshistoria*, Stockholm: Rabén & Sjögren, 1992, s. 87.
16. Simone Murray, *Mixed Media. Feminist Presses and Publishing Politics*, London: Pluto, 2004, s. 8.
17. Se t.ex. avsnittet om Cavefors i Daan Vanden-haute, *Om inträdet i världen. Lyrikdebutanterna i 1970-talets svenska litterära fält*, diss: Uppsala; Hedemora: Gidlunds förlag, 2008, s. 68.
18. Johan Svedjedal, "Det litteratursociologiska perspektivet. Om en forskningstradition och dess grundantaganden", i *Tidskrift för litteraturvetenskap* 1997:3–4, s. 6f.
19. Robert Darnton, "What is the History of Books? Revisited", i *Modern Intellectual History* 2007:4:3.
20. Murray 2004, s. 215.
21. Mitt forskningsprojekt kommer att inkludera upprättandet av en statistisk kartläggning av Cavefors utgivning, där bl.a. antalet manliga respektive kvinnliga författare ska räknas och analyseras. I skrivande stund är denna undersökning inte slutförd, även om intrycket talar för en tydlig snedfördelning vad gäller kön. Se även referat av Warnqvist senare i artikeln.
22. Exempelvis via sitt samarbete med den uppsaliensiska studentföreningen Verdandi i början av 1960-talet. Kärnan i denna grupp bestod av bl.a. Lars Lönnroth och Sven Hamrell.
23. Jfr t.ex. Murray 2004, s. 10, Christine Haynes, "Reassessing 'Genius' in Studies of Authorship. The State of the Discipline", i *Book History* 2005:8, s. 299 och Trysh Travis "The Women in Print Movement. History and Implications", i *Book History* 2008:11, s. 275ff.
24. Travis 2008, s. 275.
25. Michael Warner, *The Letters of the Republic. Publication and the Public Sphere in Eighteenth-Century America*, Cambridge/London: Harvard University Press, 1990, s. 42.
26. Sonya O. Rose, *What is Gender History?*, Cambridge: Polity Press, 2010, s. 56.
27. Gerd Lindgren, "Broderskapets logik", i *Kvin-novetenskaplig tidskrift* 1996:1, s. 12f.

28. Eve Kosofsky Sedgwick, *Between Men. English Literature and Male Homosocial Desire*, New York: Columbia University Press, 1985, s. 1f.
29. Här övertrumfas han dock av ellerströms förlag som under undersökningsperioden publicerade tjugoen titlar av män men endast en av en kvinna, samt av Fripress som gav ut nitton lyriksamlingar skrivna av män men inte en enda av en kvinna. Åsa Warnqvist, *Poesifloden. Utgivningen av diktsamlingar i Sverige 1976–1995*, diss. Uppsala; Lund: ellerström, 2007, s. 165.
30. Arne König & Lasse Winkler, "Cavefors ande vilar över Lund. Lundaförlagen", i *Svensk bokhandel* 1997:2, s. 13–26.
31. Arne Häggqvist, "Komet eller sputnik?", i *Folket i bild* 1960:34.
32. Detta samtal utgör inte en del av det material som ligger till grund för artikelns analys. Redogörelsen är snarare avsedd som en illustration till densamma.
33. Se Joseph Connolly, *Faber and Faber. Eighty Years of Book Cover Design*. London: Faber and Faber Ltd, 2009.
34. Samtal med Bo Cavefors 2013.06.10, inspelning i artikelförfattarens ägo.
35. Jfr Kim Salomon & Göran Blomqvist, *Det röda Lund. Berättelser om 1968 och studentrevolten*, Lund: Historiska media, 1998.
36. Bo Peterson, "Förlag och förläggare – en historisk bakgrund" i Margareta Björkman (red.), *Böcker och bibliotek. Bokhistoriska texter*, Lund: Studentlitteratur, 1998, s. 152.
37. Susan Coultrap-McQuin, *Doing Literary Business. American Women Writers in the Nineteenth Century*, Chapel Hill/London: The University of North Carolina Press, 1990, s. 28.
38. Bo Peterson, *Välja & sälja. Om bokförläggarens nya roll under 1800-talet, då landet industrialiserades, tågen började rulla, elektriciteten förändrade läsvanorna, skolan byggdes ut och bokläsarna blev allt fler*, Stockholm: Norstedt, 2003, s. 206f.
39. Coultrap-McQuin 1990, s. 29.
40. Steiner 2006, s. 59f.
41. Se t.ex. Rune M Lindgren, "Högrprisutveckling pågår 'Slit-och-släng-bok' på väg:", i *Dagbladet* 1970.02.09 och Kersti Javala, "Konkurs hotar fyra bokförlag. Bo Cavefors, kvalitetsförläggare i konkurs. Böckerna pulseras ut och försvinner", i *Vestmanlands Läns Tidning* 1978.11.28.
42. Evald Palmlund, "Hjärtats slag i engelsk lyrik", i *Kvällsposten Malmö* 1959.10.04.
43. Bernt Eklundh, utan titel, i *Göteborgs-Posten* 1975.09.05.
44. Henrik Sjögren, "Dramatiska nyheter på nytt förlag", i *Kvällsposten Malmö* 1959.08.15.
45. Opublicerat reklammaterial från Bo Cavefors bokförlag AB, 1961.11.10, "Reklammaterial 1959–1961", Bo Cavefors förlagsarkiv, Lunds universitetsbibliotek.
46. Pierre Bourdieu, *Konstens regler. Det litterära fältet uppkomst och struktur*, övers. Johan Stierna, Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion, 2000, s. 214.
47. Haynes 2005, s. 303.
48. Se t.ex. Linda Zionkowski, *Men's Work. Gender, Class, and the Professionalization of Poetry, 1660–1784*, New York: Palgrave, 2001.
49. Wendy Wall, *The Imprint of Gender. Authorship and Publication in the English Renaissance*, Ithaca: Cornell University Press, 1993.
50. Jfr Per I. Gedin, *Litteraturens örtagårdsmästare. Karl Otto Bonnier och hans tid*, Stockholm: Mån-pocket, 2004, s. 80.
51. Peterson 2003, s. 206.
52. André Schiffrin, *Förlag utan förläggare*, övers. Lillemor Ganuza Jonsson, Stockholm: Ordfront, 2001, s. 7. Se även Steiner 2006, s. 42.
53. Se t.ex. osignerad, "En översättares missöde", i *Aftonbladet* 1959.09.11.
54. Axel Liffner, "Förlag som tar risker", i *Aftonbladet* 1959.06.08.
55. Se t.ex. Ann Steiner, *Litteraturen i mediasamhället*. Lund: Studentlitteratur, 2009, s. 33ff. och Johan Svedjedal, *Gurun och grottmannen och andra litteratursociologiska studier. Om Birger Sjöberg, Vilhelm Moberg, Bruno K. Öijer, Sven Delblanc, Bob Dylan och Stig Larsson*, Falun: Gedins, 1996, s. 75.
56. Bent Fausing, Steffen Kiselberg & Niels Senius Clausen, *Bilder ur männens historia*, övers. Hans-Jacob Nilsson, Stockholm: Alfabeta, 1987, s. 189f.
57. Christine Battersby, *Gender and Genius. Towards a Feminist Aesthetics*. London: The Women's Press, 1989, s. 13f.

58. Steiner 2009, s. 33f.
59. Se t.ex. Per Bäckström, *Aska, tomhet & eld. Outsiderproblematiken hos Bruno K. Öijer*, diss. Lund: ellerström, 2003.
60. Jacques Werup, "Då uppstår ljuv lyrik", i *Arbetet* 1976.01.21.
61. Artur Lundkvist, "Vägar till Ezra Pound", i *Stockholms-Tidningen* 1959.11.17.
62. Se t.ex. Javala 1978 och Caj Andersson, "Hans bokförlag läggs ner, men – Vem har sagt att Cavefors är knäckt!", i *Vecko-Journalen* 1978.11.07.
63. Se t.ex. osignerad, "Ernst Jünger och hans krigsdagböcker", i *Svensk Tidskrift* 1975:10.
64. Lillemor Holmberg, "Om samhället och mördare", i *Freden* 1960:3.
65. Karlis Branke, "Skattefritt och internationellt", i *Vecko-Journalen* 1978:44.
66. Se t.ex. Vandenhaute 2008, s. 68.
67. Robert Chartier, *Böckernas ordning. Läsare, författare och bibliotek i Europa från 1300-tal till 1700-tal*, övers. Jan Stolpe, Göteborg: Anamma, 1995, s. 30f.

SUMMARY

An Outsider and a Gentleman. Bo Cavefors's Publishing and Two Mythical Archetypes of the Western Book Market

This article aims to examine how contemporary literary criticism and statements from the publisher Bo Cavefors contributed to the construction of his public image. Bo Cavefors's Swedish publishing house was active between the years 1959 and 1979. The company's book list attracted notable attention from the literary media of the time, and was considered to be both economically and culturally "daring". It was a multifaceted publication list, containing genres such as contemporary Swedish poetry, drama and fiction, along with Marxist theory and politically controversial writers such as Ezra Pound, Ernst Jünger and Ulrike Meinhof. The publishing house had a reputation for "good taste" and for offering literature of "high literary quality", but the publisher himself was often portrayed as an eccentric. This combination of qualities seems to have generated a contradictory reputation for the publishing house – a reputation both at odds with, and in tune with, its cultural and political context: the Swedish cultural sphere of the 1960's and 70's. The article argues that unquestioned power relations and masculinity norms manifest themselves in two myths surrounding the publisher Cavefors: the myth of the "Gentleman Publisher" and the myth of the "Literary Outsider". The former is a personification of early twentieth century book-market honour codes. The latter is a version of the "Romantic Genius", which specifically pertains to a literary context. These two archetypes could be perceived as both unanimous and contradictory, since they traditionally represent different positions in the process of literary production. With respect to the image constructed of Bo Cavefors's publishing, they seem to coexist in one and the same persona.

Keywords: Bo Cavefors, publishing history, the Gentleman Publisher, the Literary Outsider